

УДК 811.161.1'243'38:378.091.3

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ НАСТУПНОСТІ ТА МІЖПРЕДМЕТНОЇ КООРДИНАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ НАУКОВОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ-ЕКОНОМІСТАМ

Гудзенко О.Ф., Нечипоренко С.С., Черненко І.І. (Харків)

У статті проаналізовано роботу викладачів-русистів і викладачів-предметників у процесі викладання російської мови і спеціальних предметів іноземним студентам-економістам.

Ключові слова: наступність, міжпредметна координація, науковий стиль.

Гудзенко О.Ф., Нечипоренко С.С., Черненко И.И. Реализация принципов преемственности и межпредметной координации в преподавании научного стиля речи иностранным студентам-экономистам.

В статье проанализирована работа преподавателей-русистов и преподавателей-предметников в процессе преподавания русского языка и специальных предметов иностранным студентам-экономистам.

Ключевые слова: преемственность, межпредметная координация, научный стиль.

Gudzenko O.F., Nechiporenko S.S., Chernenko I.I. Implementing the Principles of Sequence and Intersubject Coordination in Teaching Foreign Students-Economists a Scientific Style.

The work of Russian language teachers and teachers of a subject in the process of teaching the Russian language and major subjects to foreign students-economists has been analyzed in the article.

Key words: sequence, intersubject coordination, scientific style.

У системі вузівської підготовки іноземних студентів з російської мови однією з основних цілей є формування комунікативної компетентності в навчально-професійній сфері спілкування, реалізація чого можлива шляхом вивчення наукового стилю російського мовлення, оволодіння студентами загальнонауковою лексикою, а також термінами і термінологічною лексикою відповідного профілю навчання. При цьому проблеми наступності та міжпредметної координації у викладанні російської мови як іноземної набувають основоположного значення.

© Гудзенко О.Ф., Нечипоренко С.С., Черненко І.І., 2011

Проблемі навчання наукового стилю російського мовлення, наступності при його вивченні і координації з навчанням спеціальних дисциплін присвячено велику кількість досліджень, проаналізовано її і в дослідженнях О.Д. Митрофанової [6], Е.І. Мотіної [7], В.І. Максимова [5] і О.І. Суригіна [8], А.М. Щукіна [10] та ін. І, якщо теоретичні положення даних досліджень стали “загальним місцем” у методиці викладання РЯІ, то практична реалізація основних аспектів вказаної проблеми залишається актуальною і вимагає постійного осмислення і ґрунтовної розробки, про що свідчить, наприклад, проведення міжкафедральних семінарів “Наступність і координація в навчанні іноземних студентів гуманітарних спеціальностей” економічного, юридичного, філологічного факультетів і факультету гуманітарних дисциплін у РУДН в 2005 р.

Мета даної статті – проаналізувати, як реалізуються принципи наступності і міжпредметної координації у викладанні наукового стилю мовлення і спеціальних дисциплін іноземним студентам-економістам у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна.

Створення нових навчальних посібників з економічних дисциплін для підготовчих і основних факультетів є невід’ємною складовою частиною навчального процесу. Воно обумовлене відсутністю базових підручників і змінами, що відбулися і відбуваються в суспільній свідомості внаслідок серйозних змін у суспільно-економічному і політичному житті. Необхідністю стає добір і розмежування лексико-граматичного матеріалу щодо мови спеціальності за етапами навчання, виділення мінімуму синтаксичних конструкцій, загальнонаукової лексики і термінології, послідовного розвитку принципів і прийомів навчання мови економіки з урахуванням специфіки і цілей на кожному новому етапі навчання.

Для студентів економічних спеціальностей вивчення мови спеціальності організовано на базі мовного матеріалу курсу економічної теорії, який є профільним як на етапі довузівської підготовки, так і на першому-другому курсах економічних факультетів.

Колективом авторів, викладачів-русистів довузівського етапу, було створено комплекс навчально-методичних матеріалів для студентів економічного профілю. Даний комплекс складається з трьох частин: вступно-предметного курсу (ВПК) і двох частин основного курсу.

Введення профільних предметів на підготовчому факультеті в групах економічного профілю починається на шостому тижні навчання. Викладення матеріалу при цьому має відбуватися з урахуванням рівня володіння студентами мовним матеріалом. До введення предметів викладачі-русисти з четвертого тижня навчання починають вступно-предметний курс з наукового стилю мовлення з метою допомогти студентам подолати труднощі граматичного і змістовного характеру на заняттях з предметів, зробити ці матеріали більш доступними для засвоєння. В основу курсу покладено матеріали навчального посібника, який використовується викладачами-предметниками на початку навчання. За допомогою відпрацювання лексико-граматичних конструкцій, мовних зразків, вправ фонетичного, лексичного і граматичного плану, аналізу змістовної структури тексту достатньо складний мовний матеріал стає доступнішим для розуміння.

Під час добору текстів для ВПК автори дотримувалися тематичного принципу, суворої відповідності темам, що вивчаються у курсах профільних дисциплін на початковому етапі. Так, якщо ми порівняємо тематичний зміст навчального посібника “Основи економіки” [1] і розділу “Економічна теорія” у ВПК [2], то побачимо, що теми, які вивчаються у ВПК, повністю відповідають темам курсу “Основи економіки”.

Навчальний посібник “Основи економіки”	ВПК, розділ “Економічна теорія”
1. Предмет і метод економічної теорії.	1. Економічна теорія як наука.
2. Головна проблема економічного життя.	2. Головна проблема економіки.
3. Типи економіки.	3. Типи економіки.
4. Стисла характеристика ринкової економіки.	4. Ринкова економіка.
5. Чинники виробництва.	5. Чинники виробництва.

На даному етапі навчання велику роль відіграє міжпредметна координація роботи викладачів-русистів і викладачів-предметників. Знання програми з основ економіки і змісту спеціальних тем дозволяє викладачам-русистам зняти труднощі мовного і змістовного характеру.

Знання програми з російської мови викладачем-предметником, у свою чергу, дозволяє йому точно відібрати необхідний лексичний мінімум, яким володіють студенти і побудувати заняття так, щоб процес навчання і пояснення нового матеріалу не викликав у них особливих утруднень у сприйнятті спеціальної інформації.

Завдання викладачів-предметників – сформувати у студентів, майбутніх фахівців у галузі економіки, систему економічних знань, оскільки вже на етапі довузівського навчання студент-іноземець повинен засвоїти основні економічні закони й економічні категорії, які будуть потрібні йому для отримання економічної інформації і глибшого розуміння змісту навчальних посібників і лекцій, а також для подальшого навчання у ВНЗ. Навчальний посібник “Основи економіки” для студентів-іноземців довузівського етапу навчання розроблений так, щоб всі навчальні матеріали і завдання до текстів були розташовані за наростаючою складністю з урахуванням програми вивчення студентами російської мови. У посібнику відображені основні категорії, проблеми і закони економічної науки, які представлені в адаптованому вигляді, доступному для розуміння іноземними студентами на етапі довузівського навчання.

Наведемо приклад фрагментів текстів з теми “Предмет і метод вивчення економічної теорії” на заняттях з російської мови з ВПК і з навчального посібника “Основи економіки”, що визначають предмет економічної теорії. Так, у ВПК в передтекстових завданнях надано таку лексику: *благо (блага), закон, компьютер, материальный (-ая, -ое, -ые), машина, одежда (только ед.ч.), продукт, производство, процесс, телевизор, теория, устройство; материальные блага, экономическая теория; производит, потребляют, помогают*. Текст має такий вигляд:

Люди производят одежду, продукты, телевизоры, компьютеры, машины. Одежда, продукты, телевизоры, компьютеры, машины – это материальные блага. Материальные блага помогают человеку жить. Все люди потребляют материальные блага. Заводы, фабрики, магазины, банки и транспорт – это экономика страны. Экономика имеет устройство и законы. Экономическая теория – это наука. Она изучает, как человек производит и потребляет материальные блага, а также изучает устройство и законы экономики.

У навчальному посібнику “Основи економіки” відповідно: *экономическая теория, устройство экономики, производство, распределение, потребление, экономика страны, хозяйства, торговли, транспорта, экономический уровень, структура, процессы, законы.*

Текст: *Экономическая наука является наукой о поведении людей в процессе производства, распределения и потребления материальных благ при ограниченных ресурсах. Человек не может жить без экономики. От экономики зависит жизнь людей. Экономическая теория помогает объяснить устройство экономики, изучить ее законы. Эта наука объединяет все знания об экономике.*

Зміст фрагментів текстів майже однаковий. Проте, в той час, як у ВПК русисти при написанні текстів виключають незнайомі граматичні форми і синтаксичні конструкції, максимально спрощують мовний і текстовий матеріал, прагнучи при цьому зберегти основну інформацію і не спотворити її, викладачі-предметники ставляться до тексту з навчального посібника “Основи економіки” як до джерела інформації. У другому тексті представлені нові для студентів мовні явища: означальне значення Р.в. однини і множини (о поведении людей; в процессе производства, распределения и потребления; жизнь людей; устройство экономики), означальне значення М.в. з прийменником о (об) (наука о поведении людей, знания об экономике) в іменних словосполученнях, віддіслівні іменники (производство, распределение, потребление), умовно-часове значення М.в. з прийменником при (при ограниченных ресурсах), та Ор.в. у лексико-граматичній структурі, что называется чем.

Необхідно відзначити, що в тексті, який дається у навчальному посібнику “Основи економіки”, введення незнайомих студентам граматичних явищ обумовлене необхідністю реалізації певного комунікативного змісту. Зняття вказаних труднощів можливе за допомогою електронних словників, безперечною перевагою яких є надана в них сполучуваність слів у різних значеннях мовлення, а також викладача-предметника, який професійно володіє методикою викладання спеціальних дисциплін студентам-іноземцям та часто бере на себе функції викладача-русиста.

В основній частині посібника з наукового стилю мовлення кожен текст розкриває одну з базових тем вузівського курсу економічної теорії. Витримано доступність мовного наповнення, при цьому ступінь адаптованості варіюється залежно від навчальних цілей. При ознайомлювальному читанні або конспектуванні складність і обсяг тексту можуть збільшуватися. Крім того, автори дотримуються методичного принципу пред'явлення мовного і мовленнєвого матеріалу з урахуванням зростання труднощів. Лексичний і граматичний матеріал, що призначається для вивчення, набір необхідних конструкцій наукового стилю мовлення авторами послідовно включаються у навчальний текст.

На першому курсі реалізується принцип наступності: продовжується вивчення лексико-граматичних конструкцій для формування комунікативної компетенції студентів, вивчення економічної термінології на основі оригінальних і адаптованих текстів за фахом. Навчальний посібник для студентів-економістів першого курсу побудований на матеріалі курсу “Основи економічної теорії”, а також курсів “Мікроекономіка” і “Макроекономіка”. Основні теми відповідають темам, що надані в навчальних посібниках для студентів-економістів довузівського етапу: “Суспільне виробництво”, “Форми суспільного господарства”, “Закони вартості, попиту і пропозиції”, “Гроші”, “Інфляція”, “Ринок” та ін., – але не дублюють їх у повному обсязі.

Визначення предмету економічної теорії в навчальному посібнику для студентів-першокурсників дається в такому варіанті: *Предметом экономической теории является хозяйственная деятельность людей, которая развивается по общим законам взаимодействия человека с природой.* Це визначення вже відоме студентам з часу навчання на підготовчому факультеті, але у простішому варіанті.

Складність синтаксичної структури, введення нової лексики, часто синонімічної вже відомій, повторення вже вивченого мовного матеріалу характеризують тексти для студентів першого курсу, а це сприяє формуванню необхідних умінь і навичок. Всі теми навчального посібника забезпечені комп'ютерними тестами поточного контролю.

Таким чином, можна зробити висновки про те, що принципи міжпредметної координації і наступності у процесі навчання іноземних студентів-економістів реалізуються достатньо повно, що

виражається у визначенні базових тем для вивчення: текстовий матеріал відповідає комунікативним потребам учнів; максимально повне сприйняття інформації тексту збільшує мовний потенціал студента, сприяє активному запам'ятовуванню лексики і граматичних конструкцій. Проте вважаємо, що робота з реалізації вказаних принципів повинна бути продовжена на основі ретельнішого добору лексики з достатньою кількістю нових одиниць і з урахуванням сполучуваності, словотворчої і семантичної цінності, частотності, методичної доцільності й інших критеріїв з метою функціонально-точної організації мовних засобів для забезпечення реальної комунікації на професійні теми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзенко О.Ф. Основи економіки : навч. посібник / О.Ф. Гудзенко, М.І. Дудка, О.Ю. Егорова. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2000. – 68 с.
2. Ключко Т.В. Вводно-предметный курс по научному стилю речи (экономический профиль) / Т.В. Ключко, С.С. Нечипоренко. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 60 с.
3. Ключко Т.В. Русский язык. Научный стиль речи: Экономический профиль : учеб.-метод. материалы: I ч. / Т.В. Ключко, В.Ю. Косьмина, Л.Г. Левицкая [и др.]. – Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2008. – 87 с.
4. Ключко Т.В. Русский язык. Научный стиль речи. Экономический профиль : учеб.-метод. материалы: II ч. / Т.В. Ключко, В.Ю. Косьмина, Л.Г. Левицкая [и др.]. – Харьков : ХНУ им. В.Н. Каразина, 2009. – 72 с.
5. Максимов В.И. Способы семантизации русской лексики в иноязычной аудитории / В.И. Максимов // Рус. яз. для студентов-иностранцев : сб. метод. ст. – 1984. – № 23.
6. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи: проблемы обучения / О.Д. Митрофанова. – М. : Рус. яз., 1985. – 128 с.
7. Мотина Е.И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е.И. Мотина. – М. : Рус. яз., 1988. – 176 с.
8. Сурыгин А.И. Педагогическое проектирование системы предвузовской подготовки иностранных студентов / А.И. Сурыгин. – СПб., 2001. – 128 с.
9. Черненко И.И. Учебное пособие по русскому языку: Науч. стиль для студентов-иностранцев перв. курса эконом. специальностей / И.И. Черненко. – Харьков : ООО “Компания СМІТ”, 2007. – 192 с.
10. Щукин А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного / А.Н. Щукин. – М. : Высш. шк., 2003. – 336 с.